

Emlékezés Albin Eser-re (1935-2023), a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti (külső) tagjára

Remembering Albin Eser (1935-2023), Honorary (Foreign) Member of the Hungarian Academy of Sciences

Albin Eser kiváló német büntetőjog-tudósként különleges módon és mértékben járult hozzá a XX. század utolsó harmadának egyetemi oktatásához, miközben kiemelkedő színvonalú nemzetközi tudományos és tudományszervezési tevékenységet folytatott és kulcsszerepet játszott a nürnbergi perek után újraéledő nemzetközi büntetőjogi gyakorlat korszakos jelentőségű megújításában is.

A freiburgi Max Planck Intézethez évtizedeteken át szoros kapcsolat fűzte. Az intézet által közzétett nekrológiájában közölt életrajza szerint 1935. január 26-án született a bajorországi Leidersbachban. 1954 és 1958 között a Würzburgi és a Tübingeni egyetemen, valamint a Berlieni Szabadegyetemen tanult jogot. Doktori fokozatát 1962-ben szerezte meg a Würzburgi Egyetemen. 1969-ben habilitált a Tübingeni Egyetemen a pénz- és vagyonevonással járó büntetőjogi szankciókról (Die strafrechtlichen Sanktionen gegen das Eigentum). A Bielefeldi és a Tübingeni Egyetemeken kapott katedrát, majd 1982-től a Freiburgi Egyetem professzori kinevezése mellett vállalta el a Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht vezetését, amelynek emblemikus igazgatójaként szolgált 2003-as nyugdíjba vonulásáig, de természetesen továbbra is őrizte és ápolta a Max Planck Intézethez való kötődését. 2004-ben választották a Volt Jugoszláviában Elkövetett Háborús Bűncselekményeket Vizsgáló Nemzetközi Törvényszék (ICTY) bírójává.

Tudományos munkásságának első jelentősebb korszakában a bűncselekmények által okozott károk fogalmával, az elkövető elleni vagyoni és pénzügyi jellegű szankciókkal foglalkozott. (The Principle of Harm in the Concept of Crime: A Comparative Analysis of the Criminally Protected Legal Interests, *Duquesne University Law Review*, Vol. 4, Issue 3 (1965-1966), pp. 345-418). Ilyen tárgyú kutatásainak betetőzése volt habilitációs értekezése.

Egykori mentora, Horst Schröder tübingeni jogászprofesszor váratlan elhunytja után többedmagával ő vette át a német büntető törvénykönyv korabeli, híres „Schönke/Schröder” kommentárjának szerkesztési munkálatait (ld. Adolf Schönke – Horst Schröder: *Kommentierung verschiedener Vorschriften des Strafgesetzbuchs*. 1973, C.H. Beck). Az általa jegyzett kommentár-elemek igen széles tematikus skálán mozognak, általános részi kérdésektől (nullum crimen sine lege, hatály, kísérlet és önkéntes elállás), egyes különös részi tényállásokig (élet elleni bűncselekmények, rablás, lopás). A nemzetközi vonatkozások is igen korán megjelentek tudományos kutatásai között, hiszen ő jegyezte a külföldi államok elleni bűncselekményekről szóló fejezetet is.

1971-től kezdve, egészen a kilencvenes évekig, szintén a C.H. Beck kiadó gondozásában több kiadást megért büntetőjogi tankönyvsorozata jelent meg (Strafrecht I. Schwerpunkt Allgemeine Verbrechenslehre, C.H. Beck, 1971; Strafrecht II. Schwerpunkte: Fahrlässigkeit, Unterlassung, Versuch, Tatbeteiligung, Konkurrenzen, 1971; Strafrecht III. Schwerpunkte: Delikte gegen die Person und Gemeinschaftswerte, 1978; Strafrecht IV. Schwerpunkt Vermögensdelikte, 1974).

Ugyanebben az időszakban kezdett foglalkozni a német büntetőjogi reformfolyamattal és rendszeresen adott elő a témáról az Amerikai Egyesült Államokban is (ld. például: *The Politics of Criminal Law Reform*, *American Journal of Comparative Law*, Vol. 21, Issue 2 (Spring 1973), pp. 245-262; *Justification and Excuse. Symposium: The New German Penal Code*, *American Journal of Comparative Law*, Vol. 24, Issue 4 (Fall 1976), pp. 621-637).

A nyolcvanas évektől kezdve jelentek meg tanulmányai és monografikus munkái az életvégi kérdésekkel kapcsolatban, foglalkozott az abortusz, az eutanázia és az öngyilkosság büntetőjogi

kérdéseivel is (Suizid und Euthanasie als human- und sozialwissenschaftliches Problem. Enke, 1976; Abortion and the Law: From International Comparison to Legal Policy. T.M.C. Asser Press, 2005; Contraception and Abortion of Mentally Handicapped Female Adolescents under German Law, *Medicine and Law*, Vol. 4, pp. 499-514; Reform of German Abortion Law: First Experiences, *American Journal of Comparative Law*, Vol. 34, Issue 2 (Spring 1986), pp. 369-383; Embryo Experimentation: Legal Aspects in a Comparative Perspective, *Comparative and International Law Journal of Southern Africa*, Vol. 21, Issue 3 (1988), pp. 356-382).

A nyolcvanas évek végétől egyre meghatározóbbá vált a nemzetközi jogi és külföldi kérdések vizsgálata tudományos műveiben. Amikor a hidegháború végével az ENSZ-ben újra realiztikusan vetődött fel egy állandó nemzetközi büntetőbíróság felállításának igénye, újra kellett gondolni a kontinentális és a common law megközelítések összehangolásának lehetőségét. Ekkor jelent meg nagy hatású műve, a *Common Goals and Different Ways in International Criminal Law: Reflections from a European Perspective* (*Harvard International Law Journal*, Vol. 31, Issue 1 (Winter 1990), pp. 117-128).

Bár létező intézményrendszerről ebben az időben még nem lehetett beszélni, de annak megalapozásához hozzájárultak az egyes jogrendszerek közötti párbeszédet lehetővé tevő tudományos munkák. Albin Eser összehasonlító munkáiban az abortusz kérdéséről kezdve számos eljárási és bizonyítási problémán keresztül terjedő széles tematikus spektrumban alkotott maradandót (pl.: *Collection and Evaluation of Evidence in Comparative Perspective*, *Israel Law Review*, Vol. 31, Issues 1-3 (Winter-Summer 1997), pp. 429-438).

Mindazonáltal folyamatosan nyomon követte a nemzetközi büntetőjog fejlődését, annak tudományos igényű tanújaként nemcsak szemlélte, de alakította is ezt a fejlődést. Ennek egyik bizonyítéka a Római Statútum elfogadásáról és hatálybalépéséről szóló munkája (*Auf dem Weg zu einem Internationalen Strafgerichtshof: Entstehung und Grundzüge des Rom-Statuts*, *Foreign and International Criminal Law, Croatian Annual of Criminal Law and Practice*, Vol. 10, Issue 1 (2003), pp. 133-164).

Nemzetközi büntetőjogi munkái ugyanakkor kitérnek az egyetemes joghatóság vizsgálatára, a bizonyítási kérdésekre, a nemzetközi bűnügyi együttműködésre is. (*Transnational Measures against the Impunity of International Crimes*, *Journal of International Criminal Justice*, Vol. 10, Issue 3 (July 2012), pp. 621-634). Jelent meg nemzetközi büntetőjogi tanulmánya a párhuzamos joghatóságok viszonyáról a *ne bis in idem* elvvel kapcsolatban is (Albin Eser & José Cuesta: *Les compétences criminelles concurrentes nationales et internationales et le principe "ne bis in idem"*, *Revue Internationale de Droit Pénal*, vol. 72 (2002), 739-777).

A fenti tudományos eredményekben gazdag életpálya ismeretében nem meglepő, hogy viszonylag rövid, közel kétéves bírói terminusa ellenére a nemzetközi büntetőbíráskodásban is elismert szaktekinéltynek számított, és munkássága tovább élő hivatkozási pontot jelent többek között az elkövetők és a bűncselekmény közötti kapcsolatrendszer feltárásához elengedhetetlen elkövetési alakzatok meghatározásában.

Művei a hallgatók, a gyakorlati szakemberek és a jogtudósok számára egyaránt maradandó alaplaként szolgálnak, átfogó és rendszerező keretet nyújtva a súlyos nemzetközi bűncselekmények miatt indított büntetőeljárások összetettségének megértéséhez.

Számos fokozata és tiszteletbeli tagsága között érdemben kötődött a Magyar Tudományos Akadémiához is, amelyet annak tiszteleti (külső) tagjaként, és a Max Planck Intézet emeritus igazgatójaként támogatott.

Albin Eser főbb művei

- Albin Eser: *Die strafrechtlichen Sanktionen gegen das Eigentum*. Habilitációs értekezés, 1969. Tübingeni Egyetem.
- Albin Eser: *Suizid und Euthanasie als human- und sozialwissenschaftliches Problem*. Enke, Berlin, 1976.
- Albin Eser: *Abortion and the Law: From International Comparison to Legal Policy*. T.M.C. Asser Press, Hága, 2005;
- Albin Eser: *Common Goals and Different Ways in International Criminal Law: Reflections from a European Perspective*. In: Harvard International Law Journal, Vol. 31, Issue 1 (Winter 1990), pp. 117-128.
- Albin Eser/Günter Heine/Barbara Huber (eds.): *Criminal Responsibility of Legal and Collective Entities*. Max Planck Institute, Freiburg, 1999.
- Albin Eser: *Comparative criminal law*. Nomos, Berlin, 2017.
- Albin Eser: *Transnationales Strafrecht/Transnational Criminal Law – Gesammelte Beiträge/Collected Publications*. Berliner Wissenschafts-Verlag, Berlin, 2011.

Felhasznált irodalom

- Max Planck Institute: In Memory of Albin Eser. 2023. január.
- Balkan Criminology initiative / Zágrábi Egyetem: We mourn the loss of Prof. Dr. Dr. h.c. mult.
- Albin Eser, M.C.J. (NYU) 2023. január.
- Kevin Jon Heller: A Reply to Ramsey III — The Rome Statute. *Opiniojuris.org*. 2011.
- Michael Bohlander: Book review of *Comparative Criminal Law*, written by Albin Eser. *International Criminal Law Review*, 18(4), 735-738 (2018)
- Walter Perron: Albin Eser zum 80. Geburtstag. In: *JuristenZeitung (JZ) Jahrgang 70 Heft 2*, S. 82-83 (2) (2015)

Ádány Tamás
habilitált egyetemi docens, tanszékvezető
Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar
Nemzetközi Közjogi Tanszék
Budapest
email: adany.tamas@jak.ppke.hu